

مقدمه

گیاه نوروزک از اهمیت دارویی، تغذیه‌ای و اقتصادی درخور توجهی برخوردار است؛ اما در سال‌های اخیر به دلیل بهره‌برداری بیرویه در معرض خطر انقراض قرار گرفته است. انتخاب نام نوروزک به این دلیل است که «در نوروز» و پس از یخبندان زمستان شروع به سبز شدن می‌کند. این گیاه حاوی ترکیبات شیمیایی مهمی است که این ترکیبات دارای تاثیرات دارویی همچون خواص ضد میکروبی، آنتی اکسیدانی، ضدالتهاب، ضد تشنج، اضطراب، زخم معده و درمان کم خونی هستند.

مشخصات گیاه‌شناسی نوروزک

نوروزک با نام علمی (*Salvia leriifolia Benth*) از خانواده نعنائیان، گیاهی چند ساله با ساقه ضخیم و چوبی است. برگ‌های آن دارای دندانه‌های نامنظم تا صاف، پرزهای ریز برگ نمدی، پشمی و متراکم است. گل‌آذین این گیاه ساده با ۴ تا ۶ گل است و کاسه گل لوله‌ای کامل به طول ۸ تا ۱ میلی‌متر و دم گل به طول ۴ تا ۵ میلی‌متر دارد. گلبرگ‌های نوروزک به رنگ بنفش روشن تا سفید به طول ۳۰ تا ۴۰ میلی‌متر است. میوه نوروزک، چهار فندقه، کمی کروی و صاف به قطر ۷ میلی‌متر است. آخرین و مهمترین لایه میوه همان مغز است و تقریباً ۵۰ درصد از وزن کل دانه را شامل می‌شود. بذر این گیاه سیاه رنگ، دارای ۴ لایه متمایز و وزن هزار دانه آن ۶۰ تا ۸۵ گرم است.

جدول ۱- مشخصات گیاه‌شناسی نوروزک

نوروزک، چپله، نخود کوهی، ممیزه، گوش بره، نقل خواجه و مریم گلی مشهدی	نام فارسی
Salvia leriifolia	نام انگلیسی
Salvia leriifolia Benth	نام علمی
Lamiaceae	خانواده

شکل ۱- آشنایی با بوته، برگ و گل گیاه نوروزک

کاشت

میانگین درجه حرارت لازم برای شروع رشد مجدد جوانه‌های موجود در طوقه گیاه (درجه حرارت پایه) حدود ۷ درجه سانتی‌گراد است. با افزایش درجه حرارت از اوایل تا اواسط اسفند ماه، رشد مجدد گیاهان آغاز و رشد رویشی با تولید برگ‌های جدید از جوانه‌های طوقه سال قبل ادامه می‌یابد. رشد رویشی گیاه در سال اول به دلیل توسعه ریشه‌ها کند است و گیاه وارد مرحله زایشی نمی‌شود؛ اما در سال دوم سرعت رشد افزایش می‌یابد و گل‌ها از اوایل تا اواخر اردیبهشت به تدریج باز می‌شوند و بذور از اواخر اردیبهشت تا اواخر خرداد می‌رسند و ریزش می‌کنند. گیاهان در طی فصل تابستان وارد مرحله خواب شده، اما رشد مجدد آن‌ها با شروع بارندگی از اواخر شهریور و مهر آغاز می‌شود. با کاهش دما در فصل زمستان رشد گیاه مجدداً متوقف شده و گیاهان وارد خواب زمستانی می‌شوند. بر این اساس نیاز حرارتی گیاه از زمان رشد مجدد تا مرحله رسیدگی کامل حدود ۸۰۰ تا ۸۵۰ درجه روز رشد است.

گیاه نوروزک معمولاً در خاک‌های سبک، واریزه‌های سنگریزه‌ای، اراضی با بافت شنی- لومی و شنی گسترش دارد. با وجود این حضور این گونه در تپه‌های مرتفع و قله‌ها تا خاک‌های خیلی کم عمق و سنگریزه‌دار، نشانگر دامنه گسترش و سازگاری این گونه با خاک‌های مختلف است (در شرایط زراعی نیاز به خاک با بافت نسبتاً سبک (ترجیحاً لومی- شنی) دارد. تعیین تاریخ کاشت مناسب با توجه به شرایط آب و طبیعی منطقه، یکی از مهمترین عوامل مدیریت در تولید مطلوب گیاهان دارویی است. دمای مناسب جوانه‌زنی و سبز شدن بذور نوروزک بین ۱۵ تا ۱۷ درجه سانتی‌گراد است. افزایش دما به بیش از ۲۰ درجه سانتی‌گراد به کاهش

نوروزک

PTMP/SK/R&D/A/ Salvia leriifolia 01 /17062021

درصد جوانه‌زنی و سبز شدن گیاهان منجر می‌شود. بر این اساس مناسب‌ترین تاریخ کاشت گیاه از اواسط اسفند تا اواخر فروردین ماه توصیه می‌شود. روش کشت جوی و پشته‌ای با فواصل 50×30 یا 50×40 سانتی‌متر بین و روی ردیف مناسب‌ترین روش کاشت است.

شکل ۲- مزرعه کاشت نوروزک

داشت

گیاه در مرحله جوانه‌زنی تا سبز شدن نیاز به آب کافی دارد؛ اما پس از استقرار گیاهچه و مرحله ۸ تا ۱۰ برگی به خوبی دوره‌های خشکی را تحمل می‌کند. به طوری که با کاهش میزان آبیاری به میزان ۶۵ درصد آبیاری کامل شاخصه‌ای عملکرد بیولوژیکی، عملکرد بذر، درصد گلدهی، درصد روغن و عملکرد اسانس کاهش معنی‌داری نخواهد داشت. با وجود این گیاه به رطوبت زیاد خاک و آب ماندگی حساس است و حتی این امر ممکن است به خشک شدن گیاه منجر شود.

این گیاه به عناصر غذایی خاک کم توقع است؛ اما واکنش خوبی به کودهای آلی به ویژه کمپوست به میزان ۱۰ تا ۱۵ تن در هکتار، ورمی کمپوست به میزان ۳ تا ۴ تن در هکتار همراه با تلقیح بذور با کودهای زیستی حل‌کننده فسفات نظیر سودوموناس پوتیدا نشان می‌دهد.

نوروزک

PTMP/SK/R&D/A/ Salvia leriifolia 01 /17062021

برداشت

این گیاه حساس به ریزش بذر است. لذا درصد بالایی از بذور قبل از رسیدگی کامل توسط بهره برداران برداشت می‌شود و این امر کاهش قابل ملاحظه قوه نامیه را در بر دارد. طول دوره رشد گیاه در منطقه مشهد حدود ۹۰ تا ۱۰۰ روز است.

منبع

دشتی، مجید. (۱۳۹۸). معرفی نیازهای زراعی گیاه دارویی نوروزک (*Salvia leriifolia Benth*) (گیاه زراعی جدید در شرایط تغییر اقلیم). تهران: نشر آموزش کشاورزی

تعاونی پترو تمدن مهام پارس

PTMP/SK/R&D/A/ Salvia leriifolia 01 /17062021

